

Mål C-88/24

Sammanfattning av begäran om förhandsavgörande enligt artikel 98.1 i domstolens rättegångsregler

Datum för ingivande:

2 februari 2024

Domstol som begär förhandsavgörande:

Juzgado de Primera Instancia nº 1 de Fuenlabrada (Spanien)

Datum för beslutet att begära förhandsavgörande:

31 januari 2024

Kärande:

A.B.D.

Svarande:

Bankinter Consumer Finance, E.F.C., S. A.

Saken i målet vid den nationella domstolen

Kreditkort med revolverande kredit – Oskälighet – Bedömning av avtalsvilkors oskälighet – Konsekvenser av en eventuell förklaring om ogiltighet

Syfte med och rättslig grund för begäran om förhandsavgörande

Artikel 267 FEUF – Begäran om förhandsavgörande avseende tolkning – Konsekvenser av att ett oskäligt villkor är ogiltigt – Ytterligare ersättning till konsumenten – Sanktioner – Sanktionernas proportionalitet – Otillbörliga affärsmetoder – Bedömning av konsumentens kreditvärdighet – Effektiv ränta – Utelämnande av den effektiva räntan eller de ytterligare antagandena – Konsekvenser

Tolkningsfrågor

1. Utgör artiklarna 6.1 och 7.1 i direktiv 93/13 hinder för en domstols tolkning av den nationella lagstiftningen, enligt vilken kreditinstitutet, när kreditavtalet har

ogiltigförklarats, har rätt att av konsumenten, utöver återbetalning av det överförda kapitalbeloppet och dröjsmålsränta enligt lagstadgad räntesats från och med dagen för betalningsanmodan, kräva lagstadgad ränta på de kreditutnyttjanden som konsumenten har gjort från den tidpunkt då dessa utnyttjanden skedde?

2. Utgör artiklarna 6.1 och 7.1 i direktiv 93/13 hinder för en domstols tolkning av den nationella lagstiftningen, enligt vilken oskälighetsbedömningen utsträcks till att omfatta prisets skälighet, och enligt vilken konsumenten, efter det att kreditavtalet har ogiltigförklarats, inte kan kräva ersättning av kreditinstitutet utöver återbetalningen av det belopp som överstiger det utlånade kapitalbeloppet, med beaktande av det totala belopp som kreditgivaren erhållit?

3. För det fall ett villkor eller avtalet ogiltigförklaras på grund av att det är oskäligt eller strider mot kreditgivarens skyldigheter, utgör kreditgivarens skyldighet att kompensera konsumenten med en ersättning som i vart fall inte är lägre än den lagstadgade räntan plus fem procentenheter eller med avtalsräntan, om den är högre än den lagstadgade räntan, plus fem procentenheter, en proportionerlig sanktion i den mening som avses i direktiven 93/13, 87/102 och 2008/48?

4. Utgör artiklarna 8 och 23 i direktiv 2008/48 hinder för en tolkning av den nationella lagstiftningen, enligt vilken det förhållandet att kreditgivaren har åsidosatt sin skyldighet att bedöma konsumentens kreditvärdighet utgör hinder för att ogiltigförklara kreditavtalet eller vidta någon annan civilrättslig påföljd, om det endast föreskrivs administrativa sanktioner?

5. Kan, i enlighet med artiklarna 3.1 och 4.1 i direktiv 93/13, vid bedömningen av huruvida ett kreditkort med revolverande kredit med betalningsanstånd är oskäligt, en av faktorerna vid bedömningen vara att näringsidkaren inte har erbjudit konsumenten möjligheten att välja betalning i slutet av månaden, vilket också finns tillgängligt i produktsortimentet, eller att näringsidkaren har uppmanat konsumenten att välja betalningsanstånd, varvid näringsidkarens intresse har satts framför konsumentens bästa intresse?

6. Kan, i enlighet med artikel 4.2 i direktiv 93/13, vid bedömningen av huruvida ett kreditavtal med obestämd löptid är tydligt och begripligt, en av faktorerna vid bedömningen vara att beräkningen av den effektiva räntan inte innehåller de ytterligare antaganden som ligger till grund för beräkningen eller att dessa inte nämns i själva avtalet?

7. Utgör artiklarna 6.1 och 7.1 i direktiv 93/13, liksom artiklarna 15 i direktiv 87/102 och 23 i direktiv 2008/48, hinder för en nationell bestämmelse enligt vilken kreditinstitutet, för det fall den effektiva räntan eller de ytterligare antagandena för beräkning av den inte anges i avtalsinformationen, får kräva lagstadgad ränta av konsumenten inom de avtalade tidsfristerna?

Anförda unionsbestämmelser

- Rådets direktiv 87/102/EEG av den 22 december 1986 om tillnärmning av medlemsstaternas lagar och andra författningar om konsumentkrediter, i dess lydelse enligt rådets direktiv 90/88/EEG, artiklarna 1a.7 och 15.
- Rådets direktiv 93/13/EEG av den 5 april 1993 om oskäliga villkor i konsumentavtal, i dess lydelse enligt Europaparlamentets och rådets direktiv 2011/83/EU, skälen 10 och 24 samt artiklarna 3.1, 4.1, 4.2, 6.1, 7.1 8, 8a.1 första strecksatsen och 23.
- Europaparlamentets och rådets direktiv 2005/29/EG av den 11 maj 2005 om otillbörliga affärsmetoder som tillämpas av näringsidkare gentemot konsumenterna på den inre marknaden, i dess lydelse enligt Europaparlamentets och rådets direktiv (EU) 2019/2161, artiklarna 6.1, 7.1 och 11a.1.
- Europaparlamentets och rådets direktiv 2008/48/EG av den 23 april 2008 om konsumentkreditavtal och om upphävande av rådets direktiv 87/102/EEG, i dess lydelse enligt kommissionens direktiv 2011/90/EU, skälen 31 och 43 samt artiklarna 5.1 g, 5.5, 8, 10.2, 10.4, 13, 19.5 första stycket, 23, 30.2 och bilaga I, del II e.
- Europaparlamentets och rådets direktiv 2011/83/EU av den 25 oktober 2011 om konsumenträttigheter, i dess lydelse enligt direktiv 2023/2673, artikel 16e.
- Europeiska centralbankens förordning (EU) 2021/379 av den 22 januari 2021 om kreditinstitutens och MFI-sektorns balansräkningsposter (omarbetning) (ECB/2021/2), bilaga II, del 2, tabell över instrumentkategorier, kategorier av tillgångar, punkt 2 (Utlåning), underpunkterna 1 b och 1 c.
- Europaparlamentets och rådets direktiv 2023/2225 av den 18 oktober 2023 om konsumentkreditavtal och om upphävande av direktiv 2008/48/EG, skälen 35, 41 och 73 samt artiklarna 9.2 g, 18 och 31.

Anförda nationella bestämmelser

- Código Civil (Civillagen), artiklarna 6.3, 1303 och 1896 första stycket.
- Ley de 23 de julio de 1908 sobre nulidad de los contratos de préstamos usurarios (lag av den 23 juli 1908 om ogiltighet av avtal om utlåning till ockerränta), artikel 3.
- Ley 3/1991, de 10 de enero, de Competencia Desleal (lag 3/1991 av den 10 januari 1991 om illojal konkurrens), artikel 7.
- Ley 7/1995, de 23 de marzo, de Crédito al Consumo (lag 7/1995 av den 23 mars 1995 om konsumentkrediter), artikel 13.

- Ley 16/2011, de 24 de junio, de contratos de crédito al consumo (lag 16/2011 av den 24 juni 2011 om konsumentkreditavtal, artiklarna 10.3 g, 14.2, 16.2 g, 21.2, 25 och 34 samt bilaga I.
- Ley 2/2011, de 4 de marzo, de Economía Sostenible (lag 2/2011 av den 4 mars 2011 om hållbar ekonomi), artikel 29.
- Orden ECC/159/2013, de 6 de febrero, por la que se modifica la parte II del anexo I de la Ley 16/2011, de 24 de junio, de contratos de crédito al consumo (förordning ECC/159/2013 av den 6 februari 2013 om ändring av del II i bilaga I till lag 16/2011 av den 24 juni 2011 om konsumentkreditavtal.
- Circular 8/1990, de 7 de septiembre, del Banco de España (Spaniens centralbanks cirkulär 8/1990 av den 7 september 1990).

Kortfattad redogörelse för de faktiska omständigheterna och förfarandet i målet vid den nationella domstolen

- 1 Den 17 maj 2003 ingick käranden A.B.D. ett kreditkortsavtal med svaranden, kreditinstitutet Bankinter.
- 2 Kortet (nedan kallat ”det första kortet”) hade följande egenskaper:
 - a) Det var ett kort med betalningsansånd (*extended card debt*), enligt tabellen över kategorier i förordning (EU) 2021/379, bilaga II, del 2, tabell över instrumentkategorier, kategorier av tillgångar, punkt 2 (Utlåning), underpunkt 1 b (särskilt betalningsansånd). Den månatliga avbetalningen var 5 procent av det utnyttjade beloppet, med ett minimum på 30,05 euro, men klaganden kunde per telefon ändra betalningssättet till en annan procentsats (högre än 5 procent) eller ett annat fast belopp.
 - b) Det var ett kreditkort med obestämd löptid.
 - c) Det var ett kort med revolverande (*revolving*) kredit, enligt förordning (EU) 2021/379, bilaga II, del 2, tabell över instrumentkategorier, kategorier av tillgångar, punkt 2 (Utlåning), underpunkt 1 b (revolverande lån).
 - d) Kreditinstitutet hade rätt att bestämma kreditgränsen för kortet. Vidare hade det en nominell månadsränta på 1,52 procent och en årlig effektiv ränta på 19,84 procent. I avtalet anges inte vilka ytterligare antaganden som ligger till grund för beräkningen av den effektiva räntan för ett avtal med obestämd löptid.
- 3 Dessutom har svaranden inte visat att denne tidigare har bedömt kärandens kreditvärdighet. I avtalet anges endast att käranden är pensionär och uppbär en invaliditetspension på 468 euro, är gift, med enskild egendom, äger en bostad och har ytterligare två betalkort/kreditkort.

- 4 Vidare föreskrevs det i "Bankinters bestämmelser om kreditkort" att det fanns två typer av kort, ett med betalning i slutet av månaden och ett annat med betalningsanstånd (det första kortet är av den senare typen). Det framgår av ansökan, och svaranden har inte bevisat motsatsen, att svaranden inte erbjöd kändanden att betala i slutet av månaden.
- 5 Den 18 mars 2021 ingick kändanden ett nytt kreditkortsavtal (nedan kallat det andra kortet) med obestämd löptid och med revolverande kredit, med en kreditgräns på 6 200 euro och med betalningsanstånd. Den nominella månadsräntan var 16,38 procent och en årliga effektiva räntan var 17,67 procent. Kändanden beställde det andra kortet på internet. I onlinegränssnittet lades mindre vikt vid alternativet med betalning i slutet av månaden och mer vikt vid det alternativ som gällde för det ursprungliga kortet, det vill säga betalningsanstånd, men med nya villkor. Kändanden valde nya villkor, med en fast avgift på 100 euro och en minimibetalning på 3 procent av det utnyttjade saldot. Kändanden hävdar att rättsförhållandet är detsamma och att det andra kortet endast är en ändring av det första kortet.
- 6 Den 17 mars 2023 väckte kändanden talan mot svaranden vid Juzgado de Primera Instancia n.º 1 de Fuenlabrada.

Parternas huvudargument

- 7 Kändanden har i första hand yrkat att villkoret om ränta och betalningsform (amorteringssystemet) ska ogiltigförklaras på grund av att det är oskäligt i den mening som avses i direktiv 93/13/EEG. Kändanden gör gällande att avtalsvillkoren är oläsliga och dessutom inte är tydliga och begripliga (inte "transparenta"). I andra hand har kändanden yrkat att villkoret om avgift för krav rörande obetalda belopp ska ogiltigförklaras, även här på den grunden att det är oläsligt eller oskäligt. I båda fallen har kändanden yrkat att artikel 1303 i Código Civil (civillagen) ska tillämpas, till följd av ogiltigheten.
- 8 Svaranden har bestridit kändandens talan.

Kortfattad redogörelse för skälen till att förhandsavgörande begärs

Inledning

- 9 Det är inte säkert att spanska domstolar tillämpar nationell rätt på ett sätt som är förenligt med direktiv 93/13/EEG och konsumentkreditdirektiven (direktiv 87/102/EEG, direktiv 2008/48/EG och, under införlivande, direktiv (EU) 2023/2225).
- 10 Vad gäller klagandens huvudyrkande, att korten ska ogiltigförklaras på grund av åsidosättande av direktiv 93/13/EEG, råder det djup oenighet i provinsdomstolarna (även mellan de avdelningar i Audiencia Provincial de

Madrid som är specialiserade på kreditavtal med oskäligen villkor) om huruvida det revolverande amorteringssystemet i allmänhet är tydligt och begripligt, eller om det ska göras en bedömning från fall till fall med hänsyn till samtliga omständigheter.

Fråga 1 och 2. Återställandesystemet i direktiv 93/13

- 11 I sin dom av den 15 juni 2023, *Bank M.* (Följderna av att ett avtal ogiltigförklaras) (C- 520/21, EU:C:2023:478) (nedan kallad domen *Bank M.*), slog EU-domstolen fast följande:

”Artiklarna 6.1 och 7.1 i rådets direktiv [93/13/EEG] ska tolkas så

- att de inte utgör hinder för en domstolstolkning av nationell rätt enligt vilken konsumenten har rätt att begära ersättning från kreditinstitutet som går utöver återbetalning av de månatliga betalningar som gjorts och de kostnader som betalats för att fullgöra avtalet jämte betalning av dröjsmålsränta enligt lagstadgad räntesats från och med dagen för betalningsanmodan, under förutsättning att målen i direktiv 93/13 och proportionalitetsprincipen iakttas, och
- att de utgör hinder för en domstolstolkning av nationell rätt enligt vilken kreditinstitutet har rätt att av konsumenten begära ersättning som går utöver återbetalning av det kapitalbelopp som utbetalts i samband med fullgörandet av avtalet jämte betalning av dröjsmålsränta enligt lagstadgad räntesats från och med dagen för betalningsanmodan.”

- 12 Spansk rättspraxis är inte enhetlig när det gäller frågan vilken nationell bestämmelse som ska tillämpas när ett avtal om revolverande kredit ogiltigförklaras. De olika bestämmelser som skulle kunna tillämpas är följande:

a) Artikel 1303 i *Código Civil* (civilagen), i vilken det föreskrivs att ”om en förpliktelse förklaras ogiltig, ska avtalsparterna ömsesidigt återställa de saker som avtalet avsåg, inbegripet deras avkastning och köpeskillingen jämte ränta, utan att det påverkar vad som föreskrivs i följande artiklar”.

b) Artikel 3 i lagen av den 23 juli 1908 om ogiltighet av avtal om utlåning till ockerränta (nedan kallad ockerlagen), i vilken det föreskrivs att ”när ett avtal har förklarats ogiltigt enligt denna lag, skall låntagaren vara skyldig att överlämna endast det mottagna beloppet; och om han har betalat en del av detta belopp och den ränta som skall betalas, ska långivaren till låntagaren återbetala det belopp som, med hänsyn till det totala mottagna beloppet, överstiger det lånade kapitalbeloppet”. Denna lag ska anses utgöra en nationell lag för att bekämpa ocker som utvidgar oskälighetsprövningen till att gälla lämpligheten för pris eller ersättning, i den mening som avses i artikel 8a.1 första strecksatsen i direktiv 93/13.

- c) Artikel 1896 första stycket i Código Civil (Civillagen), där det föreskrivs att ”den som tar emot en felaktig betalning och är i ond tro, ska betala lagstadgad ränta när det rör sig om kapital eller avkastning som erhållits eller som borde ha erhållits när den mottagna saken ger upphov till sådan”.
- 13 I den rättspraxis som innebär att avtalen förklaras ogiltiga på grund av bristande transparens i den revolverande betalningsmetoden, anses det att förhållandet avvecklas i enlighet med artikel 1303 i Código Civil (civillagen) (till exempel dom 466/2023 av den 26 oktober 2023 från Audiencia Provincial de Madrid, avdelning 25 bis, ES:APM:2023:16355). Tillämpningen av artikel 1303 i Código Civil (civillagen) har varit oproblematiske när vissa villkor i låneavtalet förklaras vara oskäligen, utan att hela avtalet ogiltigförklaras. Om hela avtalet däremot ogiltigförklaras innebär artikel 1303 ett ömsesidigt återställande där inte bara näringsidkaren betalar ränta på avgifter och kostnader, utan även låntagaren är skyldig att betala ränta från och med de tidpunkter då krediterna utnyttjas. Båda avtalsparternas prestationer och ränta kompenseras då med samma belopp (t.ex. Tribunal Supremos dom 356/2023 av den 8 mars 2023, ES:TS:2023:1097). Detta ömsesidiga *restitutio in integrum* är emellertid inte förenligt med den rättspraxis som följer av domen Bank M.
- 14 Artikel 3 i ockerlagen å sin sida omvandlar endast lånet till ett kostnadsfritt (räntefritt) lån, men innehåller inga bestämmelser om den ytterligare ersättning som konsumenten har rätt till. I rättspraxis tillämpas artikeln bokstavligen, utan att några andra avvikelser medges (Tribunal Supremos dom 20/2024 av den 10 januari 2024, ES:TS:2024:19).
- 15 I spansk rätt får dessutom den omständigheten att en person som mottar en felaktig betalning är i ond tro betydelse i systemet med accessoriska återbetalningar (ränta), närmare bestämt i artikel 1896 första stycket i Código Civil, i avsnittet ”Felaktigt uppburna belopp”. I princip anser Tribunal Supremo att det är artikel 1303 i civillagen som reglerar återställande av ömsesidiga prestationer, men när återbetalning har begärts för betalningar som mottagits av tredje man på grund av det ogiltigförklarade villkoret (till exempel notarie- och registeravgifter), har den också angett att ”för att ge verkan åt ovannämnda artikel 6.1 i direktivet, när det gäller den ränta som ska betalas på de belopp som ska erhållas av konsumenten, är artikel 1896 i Código Civil (civillagen) analogt tillämplig, eftersom kvalificeringen av villkoret som oskäligt kan likställas med ond tro hos den som beviljat lånet” (Tribunal Supremos dom 725/2018 av den 19 december 2018, ES:TS:2018:4236). I en annan rättspraxis (Tribunal Supremos dom 842/2011 av den 25 november 2011, ES:TS:2011:7981) fann Tribunal Supremo direkt att ogiltighet på grund av brott mot konsumenträtten ”innebär att det som konsumenterna har betalat är oskäligt och återbetalningsbart”.
- 16 Enligt den hänskjutande domstolen är artikel 1303 i civillagen en alltför enkel regleringsregel (”tekniskt kryphål”). Av denna anledning bör den också, särskilt här, kompletteras med reglerna om felaktig betalning, eftersom dessa regler, genom att skilja mellan god och ond tro hos mottagaren av prestationen, gör det

möjligt behandla den näringsidkare som är ansvarig för villkorets eller avtalets ogiltighet på ett lämpligare sätt och begränsa hans rätt till återställande. I artikel 25 i lag 16/2011 av den 24 juni 2011 om konsumentkreditavtal (nedan kallad lag 16/2011) föreskrivs konsumentens rätt till minimiersättning, just under rubriken ”Felaktigt uppburna belopp”, som är en speciallag som tillkommit efter Código Civil (civillagen) och ockerlagen.

- 17 EU-domstolen har i detta sammanhang slagit fast att det åligger medlemsstaterna att i sin nationella rätt definiera kriterierna för när det kan anses fastställt att det föreligger ett oskäligt villkor i ett avtal och när de konkreta rättsverkningarna av en sådan fastställelse inträder. En sådan fastställelse måste dock göra det möjligt att återställa den rättsliga och faktiska situation som konsumenten hade befunnit sig i om detta oskäliga avtalsvillkor inte hade förelegat, i synnerhet genom en **rätt till återbäring av de prestationer som näringsidkaren felaktigt erhållit** till förfång för konsumenten, på grundval av det oskäliga villkoret. En nationell reglering av det skydd som konsumenterna garanteras genom direktiv 93/13 kan inte ändra innehållet i detta skydd (dom av den 30 juni 2022, Profi Credit Bulgaria (Kvittning ex officio i händelse av oskäliga avtalsvillkor), C-170/21, EU:C:2022:518, punkt 43).
- 18 Enligt den hänskjutande domstolen följer det dessutom av en tolkning *e contrario* av artikel 1896 första stycket i civillagen att den felande näringsidkaren inte har någon möjlighet att kräva ränta av konsumenten. Denna lösning ligger i linje med de europeiska harmoniseringsförslagen för återgång vid olagliga avtal (artikel 15:104 jämförd med artikel 15:102 i Principles of European Contract Law) och överensstämmer med EU-domstolens rättspraxis.

Fråga 3. Konsumentkreditdirektiven och sanktionernas proportionalitet

- 19 I spansk rätt föreskrivs följande i artikel 25 (”Felaktigt uppburna belopp”) i lag 16/2011: ”1. På alla felaktigt uppburna belopp enligt ett kreditavtal ska omedelbart lagstadgad ränta löpa. Om den avtalsenliga räntan är högre än den lagstadgade räntan, ska den förstnämnda räntan löpa omedelbart. 2. Om beloppet har uppburits felaktigt på grund av uppsåt eller försumlighet från kreditgivarens sida, ska konsumenten ha rätt till ersättning för den skada som orsakats, vilken under inga omständigheter får vara lägre än den lagstadgade räntan plus fem procentenheter eller avtalsräntan, om den är högre än den lagstadgade räntan, plus fem procentenheter.” Artikel 13 i lag nr 7/1995 av den 23 mars 1995 om konsumentkrediter (nedan kallad lag nr 7/1995), som föregick lag nr 16/2011, hade en nästan identisk ordalydelse.
- 20 Dessa regler är strängare mot kreditgivaren, i den mening som avses i artikel 15 i direktiv 87/102, än ockerlagen eller civillagen. De är även strängare bestämmelser, i den mening som avses i direktiv 93/13.
- 21 Som domstolen redan har erinrat om är den nationella domstolen skyldig att i möjligaste mån tillämpa sin nationella rätt på ett sådant sätt att alla de

konsekvenser som enligt nationell rätt följer av att det aktuella villkoret befinns vara oskäligt beaktas i syfte att uppnå det resultat som eftersträvas med artikel 6.1 i direktivet, nämligen att säkerställa att det oskäliga villkoret inte är bindande för konsumenten (dom av den 30 maj 2013, Jörös, C-397/11, EU:C:2013:340, punkterna 52 och 53). Vidare ska artikel 10.2 i direktiv 2008/48 tolkas så, att en nationell domstol, som ska pröva ett mål avseende fordringar som grundas på ett kreditavtal i den mening som avses i direktivet, är skyldig att **ex officio** undersöka huruvida informationsskyldigheten enligt denna bestämmelse har uppfyllts och fastställa vilka följderna blir enligt nationell rätt av att denna skyldighet har åsidosatts, under förutsättning att sanktionerna uppfyller kraven i artikel 23 i nämnda direktiv (dom av den 7 november 2019, Profi Credit Polska, C-419/18 och C- 483/18, EU:C:2019:930, punkt 69).

22 Spanska domstolar har dock varit ovilliga att tillämpa artikel 13 i lag 7/1995 och artikel 25 i lag 16/2011. Förutom den tröga tillämpningen av Código Civil (civillagen) verkar även en påstått oproportionerlig påföljd för kreditgivaren ha betydelse, särskilt om det antas att kreditgivaren handlade i ond tro. Ordalydelsen i lag 16/2011 härrör visserligen från lag 7/1995, som antogs i ett läge med högre räntesatser. På andra områden föreskriver dock unionsrätten ännu strängare sanktioner.

23 Detta väcker frågan om huruvida tillämpningen av dessa regler är förenlig med proportionalitetsprincipen.

Fråga 4. Civilrättsliga påföljder på grund av att kreditvärdigheten inte har bedömts

24 EU-domstolen har slagit fast att artiklarna 8 och 23 i direktiv 2008/48 ska tolkas så, att de innebär en skyldighet för en nationell domstol att **ex officio** pröva huruvida kreditgivaren har åsidosatt sin skyldighet att före avtalets ingående bedöma konsumentens kreditvärdighet enligt artikel 8 i direktivet, och att fastställa vilka följderna blir enligt nationell rätt av att denna skyldighet har åsidosatts, under förutsättning att påföljderna uppfyller de krav som uppställs i nämnda artikel 23 (dom av den 5 mars 2020, OPR-Finance, C-679/18, EU:C:2020:167, punkt 46).

25 Även om det i det aktuella fallet inte fanns någon egentlig skyldighet att bedöma kreditvärdigheten vid tidpunkten för den första kortteckningen, föreskrivs i unionsrätten och i den nationella rätten (även för kort med revolverande kredit) en dynamisk skyldighet som förnyas innan det totala kreditbeloppet höjs avsevärt. Under årens lopp har den tillgängliga gränsen för det första kortet ändrats avsevärt, utan att svaranden har visat att det har gjorts en kreditvärdighetsbedömning. Dessutom var det tveksamt om korten var lämpliga för kändaren med hänsyn till hennes personliga och ekonomiska situation.

26 Vid åsidosättande av skyldigheten att bedöma kreditvärdigheten föreskrivs i spansk rätt administrativa sanktioner (artikel 34 i lag 16/2011), som hittills har

varit rent teoretiska och ineffektiva, men inga civilrättsliga påföljder, åtminstone inte uttryckligen. Underlåtenhet att uppfylla skyldigheten att bedöma kreditvärdigheten bör dock leda till civilrättsliga påföljder. EU-domstolen har slagit fast att för att en sanktionsåtgärd ska vara effektiv och avskräckande är det viktigt att beröva de överträdande företagen de ekonomiska fördelar som följer av de överträdelser de gjort sig skyldiga till. En sådan sanktion kan inte på ett tillräckligt effektivt sätt säkerställa att konsumenter skyddas mot riskerna för överskuldssättning och obestånd, vilket eftersträvas med direktiv 2008/48, om den inte påverkar situationen för den konsument som beviljats kredit i strid med artikel 8 i direktivet (dom av den 10 juni 2021, *Ultimo Portfolio Investment (Luxembourg)*, C- 303/20, EU:C:2021:479).

- 27 Enligt EU-domstolen ska artiklarna 8 och 23 i direktiv 2008/48 tolkas så, att de inte utgör hinder för att kreditgivaren, för det fall att denne har åsidosatt sin skyldighet att bedöma konsumentens kreditvärdighet, i enlighet med nationell rätt, påförs en sanktion som innebär att konsumentkreditavtalet förklaras ogiltigt och att kreditgivaren förlorar rätten till avtalad ränta, trots att parterna har fullgjort avtalet och konsumenten inte har haft några negativa konsekvenser till följd av detta åsidosättande (dom av den 11 januari 2024, *Nárokuj*, C-755/22, EU:C:2024:10, punkt 52).
- 28 I detta avseende förefaller det som om den spanska lagstiftningen inte överensstämmer med direktiv 2008/48, eftersom den inte föreskriver några civilrättsliga påföljder för underlåtenhet att bedöma kreditvärdigheten.

Fråga 5. Otillbörliga affärsmetoder

- 29 Svaranden har inte bevisat att denne, när det första kortet tecknades, erbjöd käranden ett kort med betalning i slutet av månaden. Det verkar som att svaranden bara erbjöd ett kort med betalningsansånd. Direktiv 2008/48 innehåller inte i sig någon skyldighet att erbjuda olika betalningsmetoder för revolverande krediter. Det föreskriver endast en sådan angivelse som krävs i artiklarna 5.5 och 10.4, och direktiv 2023/2225, som föreskriver att en rad alternativ ska presenteras, håller fortfarande på att införlivas. Svarandens praxis kan dock vara otillbörlig eftersom den är vilseledande. I vissa rättsordningar krävs det i själva verket att ett alternativt erbjudande om återbetalningsbar kredit ska medfölja (t.ex. i fransk rätt, se artikel L 312 62 i Code de la consommation). I Spanien har problemet redan uppmärksamats: ”Instituten bör inte som standard välja den lägsta avbetalningen som anges i avtalet för återbetalning av lånet” (*Banco de España, Proyecto de Guía de transparencia del crédito revolving 2023*, finns på <https://www.bde.es/wbe/es/entidades-profesionales/operativa-gestiones/consultas-publicas/consultas-publicas-banco-espana/>).
- 30 Även om direktiv (EU) 2023/2673 inte är tillämpligt i förevarande mål skulle valet av gränssnittets utformning kunna anses vara ”exploaterande” i den mening som avses i skäl 41 i detta direktiv, när avtalet om det andra kortet ingicks på distans, eftersom det rör sig om val för att styra konsumenten till val eller

handlingar som gynnar näringsidkaren, men som kanske inte ligger i konsumentens intresse, genom att presentera val på ett icke-neutralt sätt, till exempel genom att framhäva vissa val visuellt, med ljud eller på andra sätt, när konsumenten uppmanas att fatta ett beslut.

- 31 Domstolen har dessutom redan slagit fast att fastställandet av att en affärsmetod är otillbörlig, i den mening som avses i direktiv 2005/29, utgör ett av de kriterier utifrån vilka den behöriga domstolen kan bedöma, i den mening som avses i direktiv 93/13, huruvida villkoren avseende denna metod i ett avtal mellan en näringsidkare och en konsument är oskäligen, (dom av den 10 juni 2021, *Ultimo Portfolio Investment (Luxemburg)*, C-303/20, EU:C:2021:479).

Frågorna 6 och 7. Beräkning av den effektiva räntan

- 32 Enligt artikel 10.2 i direktiv 2008/48 ska "[k]reditavtalet ... på ett klart och kortfattat sätt innehålla uppgift om följande: ... g) Den effektiva räntan och det sammanlagda belopp som ska betalas av konsumenten och som beräknas vid den tidpunkt då kreditavtalet ingås; alla antaganden utifrån vilka den räntesatsen har beräknats ska anges." I artikel 19.5 första stycket i direktiv 2008/48 föreskrivs följande: "Där så är nödvändigt får de ytterligare antaganden som anges i bilaga I användas vid beräkningen av den effektiva räntan."
- 33 För tillsvidarekrediter, inklusive revolverande krediter, infördes del II e i bilaga I till direktiv 2008/48 genom kommissionens direktiv 2011/90/EU av den 14 november 2011 om ändring av del II i bilaga I till Europaparlamentets och rådets direktiv 2008/48/EG vad gäller ytterligare antaganden vid beräkningen av den effektiva räntan. De ytterligare antagandena i direktiv 2011/90 införlivades ordagrant med spansk rätt. I artikel 21 i lag 16/2011 föreskrivs att om avtalshandlingen inte innehåller någon hänvisning till den effektiva räntan, begränsas konsumentens skyldighet till att betala den lagstadgade räntan vid de avtalade avbetalningarna.
- 34 Domstolen har slagit fast att såsom anges i skälen 31 och 43 i direktiv 2008/48 är det av **väsentlig betydelse** att konsumenten informeras om totalkostnaden för krediten, i form av en räntesats som beräknas enligt en enda matematisk formel. För det första bidrar denna information till insynen på marknaden, eftersom den gör det möjligt för konsumenten att jämföra krediterbjudanden. För det andra gör den det möjligt för konsumenten att bedöma omfattningen av sitt åtagande (dom av den 21 april 2016, *Radlinger och Radlingerová*, C-377/14, EU:C:2016:283, punkt 90). Domstolen har även slagit fast att en situation som den i det nationella målet, där avtalet endast innehåller en matematisk formel för att beräkna den effektiva räntan, **samtidigt som den beräkningen kräver uppgifter som inte angetts och inte kan fastställas utifrån avtalet, är jämförbar med en underlåtenhet att ange den effektiva räntan** (dom av den 20 september 2018, *EOS KSI Slovensko*, C-448/17, EU:C:2018:745, punkt 66).

- 35 Domstolen har även funnit att en affärsmetod som innebär att den årliga effektiva ränta som anges i ett kreditavtal är lägre än den verkliga effektiva räntan ska anses vilseledande i den mening som avses i artikel 6.1 i direktiv 2005/29, såvitt den medför eller sannolikt kommer att medföra att genomsnittskonsumenten fattar ett affärsbeslut som han eller hon annars inte skulle ha fattat. Det ankommer på den nationella domstolen att pröva huruvida så är fallet i det mål den har att avgöra. Fastställandet av att en sådan affärsmetod är otillbörlig utgör ett av de kriterier utifrån vilka den behöriga domstolen, enligt artikel 4.1 i direktiv 93/13, kan bedöma huruvida avtalsvillkoren avseende konsumentens kreditkostnad är oskäliga (dom av den 15 mars 2012, Pereničová och Perenič, C-453/10, EU:C:2012:144, punkt 47).
- 36 I förevarande mål angavs det inte i avtalet om det första kortet vilka antaganden som låg till grund för beräkningen av den effektiva räntan. Det innehöll endast en hänvisning till Spaniens centralbanks cirkulär 8/1990 av den 7 september 1990. I avtalet om det andra kortet angavs det inte heller vilka antaganden som låg till grund för beräkningen av den effektiva räntan. I avtalet hänvisas visserligen till den formel som anges i bilaga I till lag nr 16/2011, som innehåller dessa antaganden. Med hänsyn till att kreditinstitutet, med en eller annan variant, använder dessa villkor om beräkning av den effektiva räntan genom hänvisning, ska det klargöras om sådana villkor är tillåtna eller om det för att erhålla nämnda information krävs åtgärder som består i rent juridiska efterforskningar och som därmed inte rimligen kan förväntas av en genomsnittlig konsument (dom av den 13 juli 2023, Banco Santander (Hänvisning till ett officiellt index), C- 265/22, EU:C:2023:578, punkt 60).
- 37 Slutligen, om den effektiva räntan är av väsentlig betydelse och utelämnandet av de ytterligare beräkningsgrunderna ska likställas med en situation där den effektiva räntan inte anges i ett kreditavtal, kan det ifrågasättas om den avskräckande effekten och principen om ett effektivt konsumentskydd enligt direktiv 93/13 undergrävs av en nationell bestämmelse som ger kreditinstitutet rätt att kräva lagstadgad ränta på kreditutnyttjandet. Det är inte säkert att denna bestämmelse är förenlig med den rättspraxis som följer av domen i målet Bank M och inte heller att den respekterar att de sanktioner som medlemsstaterna ska föreskriva för överträdelse av nationella bestämmelser, i enlighet med artikel 23 i direktiv 2008/48, ska vara effektiva, proportionella och avskräckande.
- 38 Frågan är särskilt relevant eftersom det i förevarande fall, för att beröva svaranden ränta, kan vara nödvändigt att inte bara tolka civillagen och ockerlagen på annat sätt, utan även att utesluta tillämpningen av den särskilt fastställda nationella regeln (*lex specialis*) om fel i avtalet på grund av fel i angivelsen av den effektiva räntan.